

Men çi Gûyem Tamburam çi Gûye*

İki küçük konuşma anlatmak istiyorum size. Birincisi birkaç gün öncesine ait. Televizyonda Savaş Ay dostunun "reality show"u "A Takımı"ni izliyorum. Kan revan içindeki bazı renkli görüntülerden sonra sonra Savaş, anlatılan bize biraz nefes aldirmek için bir film setini ziyaret ediyor. Çok ünlü bir "delikanlı" şarkıcı-türkücü müzle, henüz şarkıcı olmamış ama aradaki basamak olan "film yıldızlığı"na soyunmuş bir manken kızımızın başrollerini üstlendikleri bir film bu. Savaş, manke ne yaklaşıyor ve film hakkında birkaç şey soruyor. Elbette bir aşk öyküsü, filmde anlatılan. Sonra Savaş, filmin erkek oyuncusu ile aralarında herhangi "bir şey" olup olmadığını soruyor. Kız kıkırdıyor ve... "yorum yok" diyor. Savaş biraz daha sıkıştırıyor, ama kıkırdama ve "yorum yok"tan başka yanıt alamıyor. Sonunda konuyu değiştiriyor Savaş. "Peki" diyor, "siz şimdi bir sinema oyuncusunuz. Dün, dünya sinema sanatına birçok başarıyı armağan etmiş, büyük bir İtalyan yönetmeni kaybettik. Kimdi o hatırlıyor musunuz?" Yanıt yok. Sonunda Savaş yönetmenin adını söylüyor: "Fellini..." diyor. "Acaba herhangi bir filmi gördünüz mü? Ya da adını duydu mu?" Manken, çok anlamsız bir soru karşısında kalmış gibi gözlerini iri iri açıyor. Gene yanıt yok. Savaş bile dönüyor. Düşüncelerini iki sözcükle açıklıyor: "Yorum yok."

İkinci konuşma bir yıl öncesine ait.

Ekonomik silahların en güçlüsü olan ve başkasına hayat hakkı tanımayan 'tekelcilik' yoluyla, benim seçim özgürlüğüm ve rekabet hakkım' elimden alınıyorsa, buna elbette karşı çıkarm.

Büromda çalışırken telefon çalıyor. Hattaki ses, bir özel televizyon kanalımızın "kültür servisi"nde çalışan bir genç hanıma ait. Bana Oktay Rifat'ın telefon numarasını soruyor. Evet, şaşırmanın, şu hani yıllar önce kaybettiğimiz, çağdaş şiirimizin büyük ustalarından Oktay Rifat. "Bir yanlışlık olmasın?" diyor. "Belki öğlunun, yönetmen ve çevirmen Samih Rifat'ın numarasını istiyorsunuz..." Ses kendinden emin: "Hayır" diyor. "Oktay Rifat'ın telefonu." Bir an duraklıyorum. "Onu bulmanız biraz zor" diyor. "Zarar yok efendim" diyor. "siz verin numarayı biz buluruz." "Ama bulunduğu yerde telefon yok" diyor. Hiçbir gerileme yok. "O zaman adresi verin" diyor genç hanım. Adresi veriyorum. "Karacaahmet Mezarlığı. Birkaç yıl önce öldü o." Bu kez hatta bir sessizlik oluyor. Ve meraktan ben soruyorum: "Kuzum niçin arıyorsunuz Oktay Rifat'ı?" Biraz mahcup bir yanıt alıyorum: "Vapur şirinden ötürü..." "Affedersiniz hangi vapur şiri?" "Hani o bir şarkı var ya" diyor, "Ada vapuru yandan çarklı... O konuda bir program yapıyoruz da..." Konuşma sona eriyor.

Yorum yok.

Amerika'yı gerçekten tanıyor muyuz?

Amacım, bu genç insanlarla dalga geçmek, onları küçük düşürmek değil. Bu nedenle isimlerini de vermedim. Ama bazen umutsuzluğa kapılıyorum. Nasıl bir toplum olduk? Nasıl bir gençlik yetişiyoruz? Üstüne vazife değil ama, bunun nedenlerini bulmaya, durumu çözmeye çalışıyorum. Sonunda şu kamuya ulaşıyorum: Cartesienne bir dönemden geçmemiş, okullarından mantık derslerini kaldırmış, değerli öğretmen ve eğitimcilerini ya dışlamış ya da küstürmüş, tam bir çürüme ile kirlenmiş, kısa yoldan köşe dönmeye koşullanmış, tüm medyasında bir bağışlaşma yarışına girmiş, eleştirel bakışı da, belleği de, moral değerleri de yitirmiş bir toplumun küçüklerinden de büyüklerinden de ne bekliyoruz? Elbette her genelleme gibi, bu genellemeye de kuşkuyla yaklaşmalıyım. Elbette bambaşka gençler de var. Ama ben baskın olandan, yaygın olandan söz ediyorum.

"Küçük Amerika" olduk sonunda... ama "Büyük Amerika" olamadık.

O Amerika'da çünkü. "Deep America"nın zencileri linç eden, Kızlder-

lileri soykırıma uğratan az gelişmiş çiftçilerinin yanında Thomas Jefferson, Faulkner'in Albay Sartoris'i de vardı. Thoreau ve Hawthorne da. Cadı avcısı McCarthy'nin yanında Lillane Hellman, Horace Mc Coy da. Nixon'un yanında Washington Post muhabirleri de. John Wayne'in yeşil berelilerinin yanında Oliver Stone da, Tolstoy'u sosis markası zanneden yıldızlarının yanında büyük Orson Welles de. O çok öyküdüğümüz, süper güç olarak yeşe göge sığdıramadığımız Amerika'yı gerçekten tanıyor muyuz?

'Amerikan düşmanlığı' ile suçlayanlara iki çift laf

Beni sürekli "Amerikan düşmanlığı" ile (ki hiç değilim, çünkü hiçbir ülkenin ya da halkın düşmanı değilim), "Amerikan filmlerinin yasaklanmasını istemek"le (ki, asla böyle bir şey istemedim, on iki yıl boyunca Sinematek'te Griffith'den Cassavetes'e Amerikan sinemasının yüzlerce başarılarını ilk kez ben gösterdim), "devlet korumacılığına sığınmakla" (ki asla doğru değil, senaryosunu yazdığım her film devlet sansürüne takıldı, yapımçılgını üstlendiğim iki film için de devletten bir tek kuruş almadım) suçlayanlara iki çift lafım var.

Bu uzun giriş bu yüzden yazdım. Önümde Cumhuriyet gazetesinin 30 ekim tarihli sayısının sanat eki duruyor.

Halil Ergün, Ali Özgentürk ve Atif Yılmaz, Amerikan kültür istilasının yozlaşmaya yol açtığını, ulusal kültürleri yok ettiğini vurguluyorlar. Onlara elbette katılıyorum. Böyle giderse bir kuşak sonra genç izleyiciler Abidin Dino ustayı Spielberg'in kahramanlarından biri sanacaklar.

tap, Avrupa ve Türkiye'de, film gösterim pazarının yarısına egemen olan ve üç büyük Amerikan dağıtım şirketinin birleşmesinden oluşan (Universal, Paramount, Metro Goldwyn Mayer) ünlü UIP şirketinin Amerika Birleşik Devletleri'nde "yasak" olduğunu biliyor mu? Bunu bilmediğinden de, şimdi ben söylediğimde inanmadığından da eminim. Ama uzak değil. Açın sorsun. Görecektir ki, Amerikan yasaları uyarınca UIP, kartel oluşturduğu için Amerika'da yasaklanmıştır.

madıkları, büyük yönetmen Fellini'nin filmlerini izlemek istiyorum. İşte yabancı film. Peki nerede göreceğim Fellini'nin başarılarını? Benim, izleyici olarak Türkiye'de bugün böyle bir seçim olanamam var mı? Kieslowski'nin, Taviani Kardeşler'in, Bergman'ın, Wenders'in, Saura'nın başarılarını nasıl izleyeceğim? Hür irade, gerçekten bir "seçme özgürlüğü" varsa anlamlıdır. Tüm dükkanlarında aynı malın satıldığı bir ülkede kim "hür irade"den söz edebilir? Biz Kenan Evren'i de "hür irademizle" seçtik. Ama başka aday var mıydı? Açın gazete sayfalarını. Sinema köşesinde, sizin filmlerinizden ve sizin sadece Türkiye'de dağıttığımız bir iki Türk filminden başka "bir tek" filme rastlayacak mısınız? Ne biçim hürriyet bu?

Bay Kaplanoğlu da "kısıtlamalara karşı." Ona da bir küçük sorum var: Kuzum niçin koca Warner Bros., Amerika Birleşik Devletleri'nde bir tek sinema salonuna sahip değil? TV'den basına, birçok alana el attığı halde, kendisi için hayatı önemi olan gösterim alanına niçin hiç el atmadığını düşündünüz mü?

Düşünmedinizse ben söyleyeyim. Yasaktır, kısıtlanmıştır da ondan. Amerika Birleşik Devletleri'nde hiçbir yapımçı- dağıtımçı firma salon sahibi olamaz. Bu da "hür irade"nin ve "hür teşebbüs"ün kalesi ABD'nin titizlikle

gal eden programlar arasında mutlaka bir veya iki o "arabesk veya sosyal gerçekçi" Türk filmi var. Yani ezici bir çoğunlukla Türk seyirci Türk filmlerini "tercih ediyor." Sadece bir farkla, sinemada değil de televizyonda. Yeşilçam'ın para kazanmadığı da doğru değil. Bir küçük araştırma, son üç yılda, TV şifrelerinden Yeşilçam şirketlerinin kassasına ne kadar para girdiğini göstermeye yeter. Sonuç olarak her iki yargının da düzeltilmesi gerekli. Türk seyirci, gene Türk filmlerini yabancı firmelere tercih ediyor. Ancak "media" değil. Çünkü TV hem daha kolay, hem daha ucuz. Yeşilçam da para kazanıyor. Ancak sinemadan değil, TV'den. Bu arada olan ise, seyirciye oluyor. Hani o "düşünmek istemeyen" seyirciye. Doğrusu Akdilek'in iki cümlesini yan yana koyunca bir tuhaf sonuç çıkıyor. "Bilinçlenen" seyirci, "düşünmek istemiyor" muş. Bu nasıl bilinçlenme, anlamadım.

Hani yasaklamalara, kısıtlamalara karşıydınız?

Sevgili Sinan Çetin'le bu konuları çok tartıştık. Bu nedenle onun başlangıç sözlerine ve "sansür" düşüncelerine yeniden girmiyorum. Ama bir profesyonellik-amatörlük ayrımı var ki evlere şenlik. Diyor ki Sinan, "Avrupalılar iyi bir sinemaya karşı ancak iyi bir sinema ile rekabet edebilirler. Avrupalılar sanat filmi adına amatörcü bir sinemayı savunuyorlar. Sinemanın amatörcü düşüncesinden hiç hoşlanmam zaten..." Bir ayrım yapsaydı Sinan, derdim ki, "Eh, amatörcü sinemayı sevmiyor. Amatör tenis oyununu da sevmeyenler belki vardır..." Ama öyle yapmıyor. Tüm Avrupa "sanat" sinemasını amatör sayıyor. Yani Bunuel'den Bergman'a, Bertolucci'den Wajda'ya, Malle'den Szabo'ya çağdaş sinemanın büyük ustalarını. Eh, günah benden gitti, sevgili Sinan alınmasın, bütün bu ustalar amatör de "Hot Shots"ın yönetmeni profesyonelse ben öyle profesyonelliği... ne yapayım?

Bütünü Amerikan tekellerinin yağdanlıklarına soruyorum:

Onlar Amerikalı, peki size ne oluyor? Onlar Amerikalı, sizin ülkenize ellerini kollarını sallayarak giriyorlar. Sıkıysa vize almadan Manhattan'a ayakbasın...

Halil Ergün, Ali Özgentürk ve Atif Yılmaz, Amerikan kültür istilasının yozlaşmaya yol açtığını, ulusal kültürleri yok ettiğini vurguluyorlar. Onlara elbette katılıyorum. Böyle giderse bir kuşak sonra genç izleyiciler Abidin Dino ustayı Spielberg'in kahramanlarından biri sanacaklar.

Ama ben, sorunu bir kültür sorunu olarak algılamıyorum.

Benim sorum şu: Saif Faik ya da Latife Tekin'in kitaplarını kitapçıda bulabildiğim sürece Barbara Cartland'ın Türkiye'de çok satmasından şikayetim yok. Kendi ülkemde, kendi kentimde Marquez ya da Çehov kitapları okuyabildiğim sürece, Hemingway'den niçin yakınayım? Tam tersine beğeniyorum onu da. Radyoda Bach süitleri veya Jacques Brel şansonları dinleyebiliyorsam, Michael Jackson beni niçin terdigin etsin? İsteyen onu dinler, isteyen bunu...

Ekonomik silahların en güçlüsü olan ve başkasına hayat hakkı tanımayan "tekelcilik" yoluyla, benim seçim özgürlüğüm ve "rekabet hakkım" elimden alınıyorsa, buna elbette karşı çıkarm.

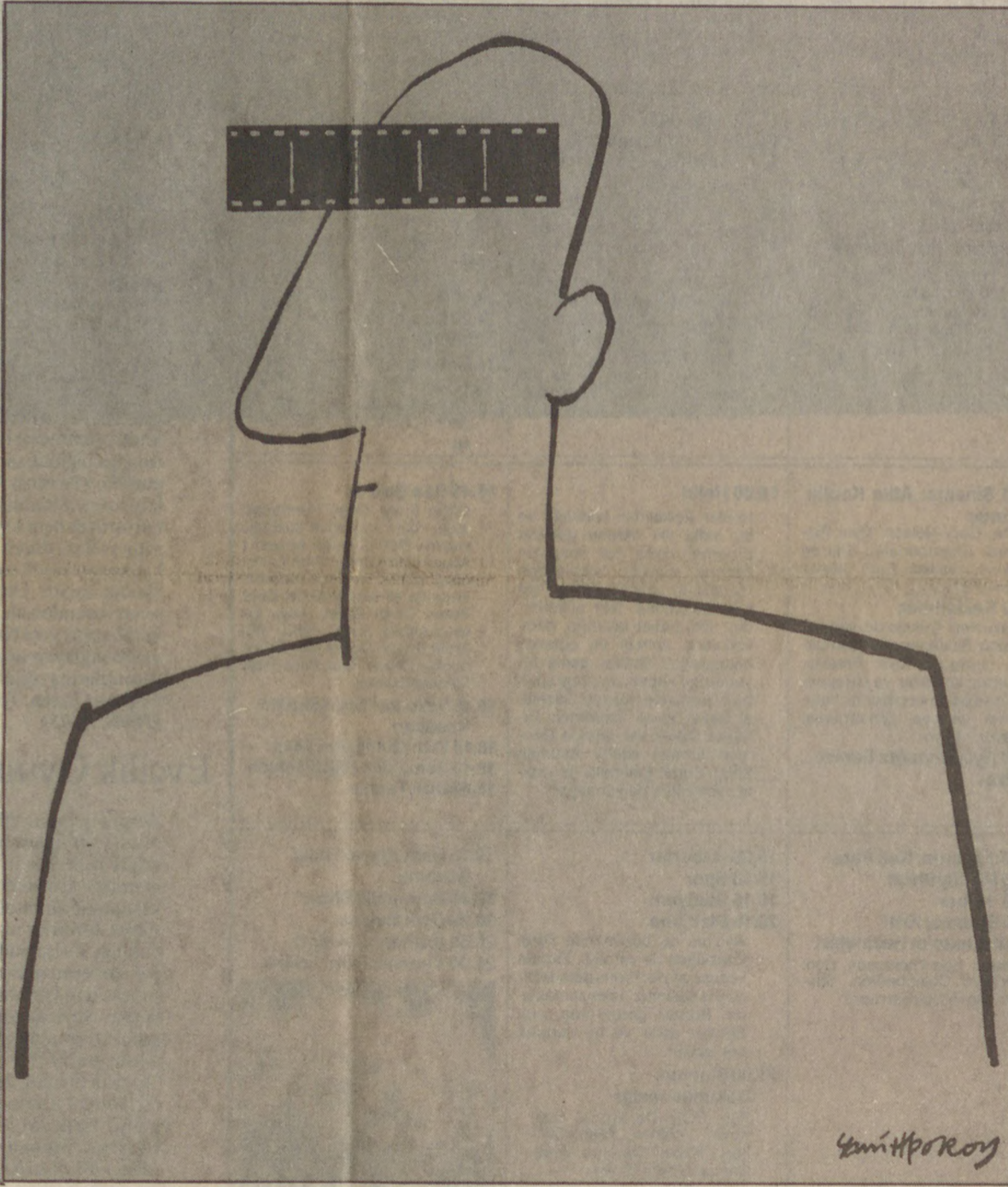
Diyeceksiniz ki, Amerikalılar güçlü karşı çıkmanın faydası yok. Olabilir Fazıl Hüsnü'nün kulaklar çınlasın, "Sıvış karınca" gibi, o yolda ölemem de gam memem. Onur diye bir şey var.

Bütün o Amerikan tekellerinin yağdanlıklarına soruyorum: Onlar Amerikalı, peki size ne oluyor? Onlar Amerikalı, sizin ülkenize ellerini kollarını sallayarak giriyorlar. Sıkıysa vize almadan Manhattan'a ayak basın.. Hani özgürlük vardı? Hani yasaklara, kısıtlamalara karşıydınız?

Seyahat özgürlüğü diye bir şey yok mu?

Hadi canım siz de...

* Farsça bir söz: Ben ne diyorum, tamburam ne diyor?

Sinema yönetmenlerimiz, yapımcılarımız, reklam filmlerini dağıtan şirket yöneticilerimiz, Amerikan tekellerinin temsilcileri, oyuncularımız, başta Fransa olmak üzere tüm dünyayı birbirine katan GATT, Uruguay Round görüşmeleri ve "ulusal sinemaların korunması" konularında düşüncelerini sergiliyorlar.

ABD, anti-tekel yasaları titizlikle uygular

Bu görüşlerden bazıları okurken, dostların kızmalarını, hani o ünlü kışsa var ya, o geliyor aklıma. Adam söze başlamış: "Hazreti İsa Firat nehrini yüzerek geçerken..." Öbürü araya girmiş "İsa değil Musa idi, Firat değil Nil'di, yüzerek değil yürüyerek... neresini düzeltiyim?"

Sevgili dostum, Türk yapımcısı Kadri Yurdatap, "Yasaklarla hiçbir yere varılmaz" diyor. Haklıdır belki. Ama ona bir tek soruyorum var: Acaba Kadri Yurda-

Sevgili Kadri'nin yeterince bilgilendirmediği başka bir gerçek var çünkü. Anti-tekel yasaları, bizzat serbest rekabetin ve liberalizmin yasadırlar. Amerika'da, Sherman anti-trust yasasından bu yana, tüm tekelcilik girişimleri, bizzat "serbest rekabeti" korumak için "yasaklanmıştır."

Warner Bros. Genel Müdürü Sayın Haluk Kaplanoğlu, "Son söz izleyicinin dir" diyor, "Kimin hangi filme gideceği izleyicinin hür iradesine bırakılmalıdır. İzleyici yerli ya da yabancı olsun filme verdiği değeri o filme gidip gitmemekle değerlendirir. Kısıtlamaların amacına ulaşacağını zannetmiyorum..." İlk bakışta haklı gibi görünür. Ah, bazı çok önemsiz gerçekler olmasa...

Acaba sorun onun koyduğu gibi ulusal yapımlarla yabancı yapımlar arasında mı? Ben bir izleyiciyim. Benim gibi binlerce izleyici ile birlikte, tek bir filmi zahmet edip göstermedikleri halde, özel kanallarımızın yere göğe kondura-

uyguladığı anti-tekel yasalarının kesin hükmüdür.

Türk seyircisi Türk filmlerini tercih ediyor

FIDA Film'in yöneticisi genç arkadaşım Murat Akdilek de şunları söylüyor: "Türk sinemasının karlı geçirdiği dönemler oldu. Seks, arabesk filmlerinden Yeşilçam para kazandı. Yeşilçam bu dönemlerde rekabet olmadı için başarılı sayıldı. Bugün bilinçlenen seyirci arabesk ya da sosyal içerikli filmlere gitmez, gitmiyor da zaten. Sinemaya gittikten sonra düşünmek istemiyor seyirci..."

Sevgili Murat Akdilek'in her şeyden önce bilgilerini bir kontrol etmesinde yarar var. FIDA, araştırmalar yapan bir kurum. Herhalde bu nedenle Akdilek, örneğin bir yıllık AGB Rating raporlarını da izlemiş olmalı. O zaman görecektir ki, Türk seyircisi Türk filmlerini terk etmiş değil. Çünkü tüm rating raporlarında, neredeyse ilk üç sırayı iş-

Bu ay kültür merkezlerinde sinema şöleni var

Kültür Servisi - İstanbul Fransız Kültür Merkezi (IFKM), İtalyan Kültür Merkezi ile Tank Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde kasım ayı boyunca ünlü yönetmenlerin filmlerinden oluşan gösterimler sürecek.

IFKM'de izlenebilecek filmler arasında "Eşlikçi Kız", "Dünyanın Bütün Sabahları" ve "Uçurtmayı Vurmasınlar" bulunuyor. Ayrıca her zaman olduğu gibi İspanyol sinemasından da örnekler görülebilir.

Tank Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde ise "Sokaktakiler", "Siesta" ve Alman yönetmen Konrad Wolf'un filmlerinden seçmeler sunulacak.

Claude Miller'in son filmi "L'Accompagnatrice-Eşlikçi Kız" 18

ve 24 kasım günleri gösterilecek. Richard Bohringer, Elena Safonova ve Romane Bohringer'in oynadığı filmde zengin, güzel ve popüler operacı hanıma eşlikçilik eden genç piyanistin öyküsü anlatılıyor. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Alman işgalinin yaşadığı atmosferde geçen öyküde operacı, kocası ve yanlarına yerleşen genç eşlikçinin ilişkileri ele alınıyor.

Alain Corneau'nun, "Tous Les Matins du Monde-Dünyanın Bütün Sabahları" adlı filmi ise, 11, 17 ve 25 kasım günleri izlenebilecek. Jean-Pierre Marielle, Gerard Depardieu ve Anne Brochet'nin oynadığı filmde XIV. Louis zamanında yaşamış zıt karakterli iki usta müzisyenin çatışması an-

latılıyor. İçine dönük, sert, iddiasız kişilikli, ancak büyük bir viyola ustası olan Sainte Colombe ile, saray müzisyeni olmadan önce öğrencisi olmuş olan, usta müzisyen Marin Marais, iki "usta" oyuncu Marielle ve Depardieu tarafından canlandırılıyor.

IFKM'de izlenecek bir diğer film de Tunç Başaran'ın "Uçurtmayı Vurmasınlar". 10 kasım çarşamba günü gösterilecek olan filmde hapishanede doğmuş, 4 yaşındaki bir çocuğun gözüyle kadınlar hapishanesinin ve bir sevginin öyküsü anlatılıyor. Filmde Nur Sürer, Ozan Bilen oynuyor.

İspanyol sinemasından ise, ünlü yönetmen Carlos Saura'nın "Dulces Horas" adlı filmi, 9

kasım salı günü görülebilirsiniz.

Tank Zafer Tunaya Kültür Merkezi'nde ise, bu hafta sonuna dek Francis Ford Coppola'nın "Sokaktakiler" adlı filmi gösterilecek. 1983 yapımı filmde Matt Dillon ve Tom Cruise oynuyor. 8-16 kasım tarihleri arasında Mary Lambert'in "Siesta" adlı filminin gösterimi başlayacak. Müziğini ünlü Miles Davis'in yaptığı, Ellen Barkin, İssabella Rossellini ve Jodie Foster'in oynadığı film, daha önce sinemalarda görmeyenler için güzel bir fırsat.

17-24 kasım tarihleri ise Sinema Günleri'nde filmleri gösterilecek olan Alman yönetmen Konrad Wolf'a ayrılmış. Sanatçı biyografilerini filme çekme konu-

sunda uzman olan Wolf'un "Beethoven"i Sinema Günleri'nde izlenmiştir.

17 kasım çarşamba günü sanatçının, "Ich War Neunzehn-19 Yaşındayım", 18 kasım perşembe "Goya", 19 kasım cuma "Solo Sunny", 20 kasım cumartesi "Der Geteilte Himmel-Bölünmüş Cennet" ve 21 kasım pazar günü de "Sterne-Yıldız" adlı filmler izlenebilecek.

İtalyan Kültür Merkezi'nde de 8-12 kasım tarihleri arasında Taviani kardeşler, Pupi Avati gibi ünlüleri filmlerinin de yer aldığı "İtalyan Filmleri Haftası" gerçekleştirilecek. Sinema haftası çerçevesinde 8 kasım pazarı günü Paolo ve Vittorio Taviani kardeşlerin "Geceleyn Güneş" adlı filmi

gösterilecek. Bu ilginç filmde Julian Sands, Charlotte Gainsbourg, Nastassia Kinski ve Massimo Bonetti oynuyor.

9 kasım salı günü Pupi Avati'nin yönettiği, Bryant Weeks, ray Edelstein, Julie Ewing ve Mark Collier'in oynadığı "BIX" adlı film, 10 kasım çarşamba günü de yönetmenin 1987 yapımı filmi "Son Dakika" izlenebilecek. İyi bir futbol oyuncusu olan, ailesini bu uğurda ihmal eden bir adamın, ismini kaybetmesinden sonra yavani yaşadığı umutsuzluğu anlatan filmde Ugo Tognazzi ve Diego Abbatantiano başrolde.

IFKM ve Tank Zafer Tunaya'da gösterimler çarşamba iki kez 15.30 ve 19.00'da, İtalyan Kültür'de de 16.00 ve 19.00'da gerçekleştiriyor

